

Shindaulova R. B., Ph.D., Associate Professor, Kazakh National Conservatory named after Kurmangazy (Kazakhstan, Almaty), sharabana1@mail.ru

Noohumanism at the modern philosophy of education: in search of a new paradigm

The article analyzes the possibility to interpret noohumanistic education as a new educational paradigm of modern education. The author demonstrates that noohumanistic education integrates the range of educational paradigms (noospheric, student-oriented, evolutionary and synergetic ones) that are in contact at the nodal points of the educational projection of noohumanism and gives grounds to consider it as a paradigm of educational trends.

Keywords: noohumanism, noohumanistic education, noohumanistic worldview, educational paradigm.

Шиндаулова Р. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, Казахська національна консерваторія ім. Курмангазі (Республіка Казахстан, Алмати), sharabana1@mail.ru

Ноогуманізм в сучасній філософії освіти: пошук нової парадигми розвитку

Аналізується можливість інтерпретувати ноогуманістичну освіту в якості нової освітньої парадигми розвитку сучасної освіти. Автор демонструє, що ноогуманістична освіта інтегрує спектр освітніх парадигм (ноосферна, особистісно-орієнтована, еволюційно-синергетична тощо), які, стикаючись в вузлових моментах освітньої проєкції ноогуманізму, дають підстави розглядати його як парадигмальну освітню тенденцію.

Ключові слова: ноогуманізм, ноогуманістична освіта, ноогуманістичний світогляд, освітня парадигма.

* * *

УДК 130.122:37.013

Коломієць Д. В.,

здобувач, Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Україна, Дніпропетровськ), grunval@bk.ru

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Розглянуті питання соціалізації особистості в умовах становлення віртуального культурно-освітнього середовища та медіакультури. На основі використання системної та компаративістської методології, поєднання підходів соціальної філософії, медіа-філософії та філософії освіти розкрито малодосліджений аспект проблеми, пов'язаний з визначенням методологічних засад розгляду та конкретних особливостей моделі соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства. Показано амбівалентний характер процесу соціалізації у віртуальному просторі. Обґрунтовано пріоритетність інноваційних аспектів соціалізації над нормативними та необхідністю орієнтації та механізми саморозвитку особистості.

Ключові слова: філософія освіти, особистість, віртуальний простір, медіакультура, інформаційне суспільство, соціалізація.

У сучасному суспільстві, що характеризується змінами основних ціннісних орієнтацій та нормоутворень, від особи вимагається вміння не лише пристосуватись до мінливих обставин, але й набувати нових якостей, знань, розвивати здібності, які б допомагали встановлювати конструктивні відносини з природним довкіллям і соціальним світом. Новий характер соціальних відносин потребує зміни мотивів праці й вчинків, утвердження нових ціннісних орієнтацій, що характеризують відношення особистості до найважливіших цілей життєдіяльності та до способів їх досягнення. Відбувається зміна засад соціалізації особистості, пов'язана з процесами інформатизації та глобалізації.

Соціалізація – це не тільки формування завершеності, зрілості особистісних рис, але й розвиток і модифікація зрілих форм соціальності індивіда в процесі його включення в систему суспільних відносин. Процес соціалізації індивіда в умовах сучасних соціокультурних трансформацій набуває нового характеру та особливостей. Соціалізація є магистральним шляхом формування особистості, основою її подальшого розвитку та

вдосконалення. Цей процес зумовлений, з одного боку, уподобаннями індивіда, його особливостями, діяльнісними включеннями в різні сфери суспільного життя. З іншого боку, саме соціальний устрій покликаний дати можливість людині знайти своє місце в суспільстві, створити умови для усвідомлення і реалізації свого внутрішнього потенціалу і внутрішніх інтенцій.

Сам термін «соціалізація» став активно використовуватися для позначення процесу становлення та розвитку особистості з кінця XIX ст. (Ф. Гіддінгс, Е. Дюркгайм, Г. Тард та ін.). В цей час теорії соціалізації будувалися на підходах до розгляду ролі об'єктивного і суб'єктивного чинників соціалізації, з позицій визначення пріоритету індивідуального чи суспільного в становленні особистості. Серед вітчизняних дослідників проблем соціалізації особистості в сучасних умовах слід відмітити доробок Ф. Власенка, Ю. Золотарьової, О. Лаже, І. Парубчака, Є. Савіна, Н. Шанідзе та інших авторів. Разом з тим системного аналізу проблем соціалізації особистості у просторі медіакультури поки що немає.

Відтак постає завдання філософського аналізу особливостей соціалізації в умовах становлення медійно-інформаційного культурно-освітнього простору.

Існує велике різноманіття наукових підходів в інтерпретації соціалізації як об'єкта наукових досліджень. Найбільш поширеними є тлумачення соціалізації як процесу, а саме:

- сукупність соціально-психологічних механізмів функціонування структури особистості;
- активного пристосування особистості до мінливого соціального середовища, що здійснюється протягом усього життя людини;
- засвоєння індивідом протягом його життя соціальних норм і культурних цінностей того суспільства, до якого він належить;
- самоідентифікації особистості і усвідомлення своєї суб'єктно-об'єктної ролі у взаємодії з навколишнім середовищем;
- формування соціальних установок індивідів, відповідних їх соціальним ролям;
- соціальної взаємодії, за якого індивіди прагнуть підвищити свій соціальний статус і закріпити цей статус в очах інших відповідно до їх очікувань;
- засвоєння і подальший розвиток індивідом соціально-культурного досвіду, трудових навичок, знань, норм, цінностей, традицій, що накопичуються і передаються від покоління до покоління, процес включення індивіда в систему соціальних відносин;
- перетворення народженого людського організму, запрограмованого на засвоєння людської культури, на повноправну людську особистість, що володіє як своїми особливими індивідуально-психологічними рисами, так і набором соціально типових, соціально-значущих рис, знань і вмінь, що дозволяють йому повноцінно брати участь у суспільному житті;
- становлення особистості, навчання і засвоєння індивідом цінностей, норм, установок, зразків поведінки, властивих даному суспільству, соціальній спільноті, групі [5, с. 132–133].

Інформаційні технології, комп'ютери, розвиток ЗМІ, системна криза – все це привело до кризи соціалізаційної моделі в Україні. Цей розрив торкається світоглядних, духовних основ розвитку суспільства і людини. Молодь

сьогодні, за допомогою сучасних засобів комунікації, може ознайомитись з досвідом декількох поколінь і водночас вона опиняється у світі, в якому втратила своє значення попередня традиція, в ситуації, коли передача духовних і культурних здобутків наступному поколінню практично відсутня, виникає необхідність вироблення нових цінностей, які відповідають соціальним змінам.

Вважається, що основними орієнтирами розвитку людини в нових умовах повинні стати цінності індивідуальності (особистісної свободи) і безперервної освіти (знання), які необхідно культивувати і підтримувати всією системою суспільних інститутів і, насамперед, пропагувати через ЗМІ. Швидка зміна ситуації у нашій країні ставить перед людиною завдання, до розв'язання яких їй не готували ні система освіти, ні система виховання, ні весь досвід минулого життя. Вона може успішно функціонувати у ній, лише маючи певні особисті якості і навички поведінки. Серед них слід, передовсім, виділити діловитість, активність, готовність до великої кількості варіантів розвитку подій, плюралізм, відповідальність, професіоналізм, компетентність, креативність тощо.

Відбувається заміна традиційних інститутів соціалізації віртуальними інформаційними співтовариствами, що супроводжується втратою традиційних моральних орієнтирів, відкиданням духовного досвіду попередніх поколінь тощо. Ідеалом особистісних орієнтирів і зразків поведінки часто стають сюрреалістичні персонажі та віртуальні герої, які прагне наслідувати молодь [3, с. 129].

Зазначені процеси призводять до руйнування механізмів традиційного функціонування культури, до її дисфункції, негативно впливаючи на соціалізацію молоді (адже соціалізація за своєю сутністю є культурним процесом). Наявність консенсусних ціннісних настанов породжує серйозну проблему інтеріоризації соціальних детермінацій і не дозволяє можливості вважати формування соціальної ідентичності (як групової, так і індивідуальної) фактом, що відбувся.

Крім того, слід відзначити, що труднощі соціальної адаптації, брак чіткого розуміння норм і цінностей спричиняє соціальну фрустрацію. Невідповідність самооцінки особистості і її реальних можливостей, яка може виникати й унаслідок соціального виключення, теж призводить до розвитку соціальної фрустрації, що в поведінці проявляється як соціальна апатія або підвищена агресивність.

Змінюються деякі сутнісні аспекти соціалізації як набуття соціального досвіду і його інтеріоризації, що зумовлено й інформаційними чинниками. Стрімко зростає доступність видів і обсягів інформації, Інтернет–комунікації змінюють уявлення про простір і час, універсализується шоу–культура, яка формує нове ставлення до самореалізації й самопрезентації; інституціоналізується гегемонія зовнішності, що стає критерієм життя й успіху [2, с. 189–190].

Такі прояви глобалізації як стандартизація освіти, інформації, розваг, серійність духовної продукції, її вульгаризація, що впливає на процес соціалізації (аж до цілком можливого перетворення на асоціалізацію), породжують проблему становлення суб'єктності молоді людини, її здатності зберігати власну ідентичність під впливом уніфікуючих чинників. Чи не найбільшою особливістю соціалізації в нових умовах є протікання цього процесу у віртуальному середовищі. Віртуальність

починає виступати як феномен, що розглядається вже не просто як результат взаємодії, а як артефакт нової інформаційної епохи, що виражає дію нових комунікативних зв'язків між людьми [1, с. 208].

Специфіка соціалізації індивіда у віртуальній реальності полягає в тому, що вона здійснюється в контексті взаємодії двох процесів: засвоєння особистістю норм і зразків поведінки, які вона сприймає у первинній соціальній реальності й інтеріоризація норм, цінностей, установок віртуального простору. При цьому, перед індивідом, котрий повертається у первинну соціальну реальність, може постати проблема пошуку власної ідентичності. А тому, одним із першочергових завдань соціалізації індивіда в сучасному інформаційному суспільстві є оптимізація ідентифікаційних процесів.

Ще одна особливість сучасної соціалізації полягає у розмиванні моральних засад та моральних цінностей, що пов'язується з формуванням глобального медіа–середовища та його наповнення медіа–культурою [6, с. 77–78]. Глибоку моральну проблему сучасної соціалізації і традиційного суспільства, яке втрачає істинне коріння свого духовного розвитку, які поступово стають атавізмом нашої свідомості в безкінечній гонитві за високим рівнем життя. В цих умовах порушується одна із основних функцій соціалізації – забезпечення передачі культури із покоління в покоління, що позначається на рівні загального морального розвитку і духовності сучасного покоління. Крім того, в сучасних обставинах порушується процес становлення людини як суб'єкта суспільних стосунків, активного суб'єкта діяльності, спілкування та самосвідомості. Саме тому на сьогоднішній день існує гостра необхідність вирішення проблеми формування соціальними інститутами ефективних соціалізаційних траєкторій особистості, а сам процес соціалізації індивіда перетворюється в спеціальне завдання сучасного соціуму.

Зі змістовного боку процес соціалізації в сучасних умовах, на нашу думку, визначається домінуванням інноваційно–трансформаційного виміру над адаптаційно–нормативним. Включення молоді в суспільне життя має двосторонній характер: соціалізація як форма прийняття суспільних відносин і як форма оновлення суспільства, пов'язана із включенням молоді в життя суспільства. Оптимальним може бути процес, коли молодь не просто пристосовується до суспільства, а стає суб'єктом соціальної діяльності. До процесу соціалізації молоді входять такі процеси: адаптація, інтеграція, саморозвиток і самореалізація. Зі змістового боку процес соціалізації є сукупністю дії таких факторів: вроджених механізмів, соціальних умов, свідомого спрямування на навчання і виховання. Їх діалектична єдність забезпечить оптимальний розвиток особистості протягом усього життя. Відмова суспільства від цілеспрямованого виконання виховної функції за допомогою офіційних інститутів призводить до деформованої соціалізації та переважання в ній пристосувального аспекту. Включаючи молодь у систему існуючих суспільних відносин, суспільство змінюється й само: процес соціалізації переростає в процес оновлення суспільства. У свою чергу, змінюючи суспільство, молодь змінюється й сама, стає активною часткою суспільства, включається в суспільний механізм. Але високо оцінюючи роль молоді як суб'єкта соціальної дійсності, не слід впадати в крайнощі й пускати процес її соціалізації на самоплив. Умовою успішної соціалізації є

зміна поведінки особи відповідно до потреб суспільства та згідно з бажанням самого індивіда [4, с. 147].

Загалом слід констатувати, що нові реалії українського суспільства обумовлюють необхідність трансформації моделі соціалізації індивіда, у зв'язку з тим, що відсутні чіткі норми соціалізованості в українському суспільстві, а самі форми, норми і механізми соціалізації суттєво трансформуються у зв'язку з переорієнтацією на еталони інформаційного суспільства. Потрібно акцентувати увагу на організації соціалізаційних процесів у віртуальному середовищі та конструктивному використанні медіакультури. Разом з тим на методологічному рівні процес соціалізації слід розглядати у постмодерному дискурсі, як не стільки процес адаптації особистості до соціуму (нормативний вимір), скільки процес творення особистістю самої себе і відповідно нових соціальних відносин (інноваційний вимір).

Список використаних джерел

1. Власенко Ф. П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда [Електронний ресурс] / Ф. П. Власенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – Вип.56. – С.208–217.
2. Золотарьова Ю. І. Вплив глобалізаційних процесів на соціалізацію молоді [Електронний ресурс] / Ю. І. Золотарьова // Вісник Харківської державної академії культури. – 2012. – Вип.38. – С.189–195.
3. Лаже О. В. Особливості функціонування засобів масової комунікації як агента соціалізації особистості [Електронний ресурс] / О. В. Лаже // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2014. – Вип.61. – С.127–132.
4. Парубчак І. Державне регулювання соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства в Україні [Електронний ресурс] / І. Парубчак // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип.3. – С.145–154.
5. Савін Є. Є. Соціалізація молоді як об'єкт державної політики [Електронний ресурс] / Є. Є. Савін // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип.2. – С.132–139.
6. Шанідзе Н. О. Філософські підходи до соціалізації особистості в умовах інформатизації суспільства та освіти [Електронний ресурс] / Н. О. Шанідзе // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2014. – №3. – С.76–81.

References

1. Vlasenko F. P. Virtual'na real'nist' jak prostir socializacii' indyvida [Elektronnyj resurs] / F. P. Vlasenko // Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi' inzhenernoi' akademii'. – 2014. – Vyp.56. – S.208–217.
2. Zolotar'ova Ju. I. Vplyv globalizacijnyh procesiv na socializaciju molodi [Elektronnyj resurs] / Ju. I. Zolotar'ova // Visnyk Harkivs'koi' derzhavnoi' akademii' kul'tury. – 2012. – Vyp.38. – S.189–195.
3. Lazhe O. V. Osoblyvosti funkcionuvannja zasobiv masovoi' komunikacii' jak agenta socializacii' osobystosti [Elektronnyj resurs] / O. V. Lazhe // Social'ni tehnologii': aktual'ni problemy teorii' ta praktyky. – 2014. – Vyp.61. – S.127–132.
4. Parubchak I. Derzhavne reguljuvannja socializacii' molodi v umovah transformacii' suspil'stva v Ukraї'ni [Elektronnyj resurs] / I. Parubchak // Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja. – 2013. – Vyp.3. – S.145–154.
5. Savin Je. Je. Socializacija molodi jak ob'jekt derzhavnoi' polityky [Elektronnyj resurs] / Je. Je. Savin // Teorija ta praktyka derzhavnogo upravlinnja. – 2013. – Vyp.2. – S.132–139.
6. Shanidze N. O. Filosofov'ski pidhody do socializacii' osobystosti v umovah informatyzacii' suspil'stva ta osvity [Elektronnyj resurs] / N. O. Shanidze // Visnyk Nacional'noi' jurydychnoi' akademii' Ukraї'ny imeni Jaroslava Mudrogo. Ser.: Filosofija, filosofija prava, politologija, sociologija. – 2014. – №3. – S.76–81.

Kolomeieц D. V., researcher of Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education (Ukraine, Dnepropetrovsk), grunval@bk.ru
Features of socialization in modern cultural and educational space

The questions of socialization of person in conditions of becoming of virtual cultural-educational environment and media-culture are considered. On the basis of systematic and comparative methodologies, combining approaches of social

philosophy, media philosophy and philosophy of education its reveals unexplored aspect of the problem, associated with definition of methodological principles and specific features of the model of socialization in the information society. Its showing ambivalent nature of the socialization process in the virtual space. Its grounded priority of innovative aspects of socialization over normative ones and the need to focus on the mechanisms of self-development.

Keywords: philosophy of education, virtual space, media culture, information society, socialization, personality.

Коломеєц Д. В., соискатель, Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования (Украина, Днепропетровск), grunval@bk.ru

Особенности социализации личности в современном культурно-образовательном пространстве

Рассмотрены вопросы саморазвития личности в контексте проблематики философии образования. На основе использования системной и синергетического методологии, сочетания подходов социальной философии и философии образования раскрыты малоисследованные аспекты проблемы, связанные с категориальной определенностью феномена саморазвития в образовательном процессе с использованием потенциала таких понятий как самореализация и самоактуализация. Показано, что именно саморазвитие личности должно лежать в основе современного понимания процесса социализации. Обосновано приоритетность усилий личности по отношению к собственному развитию по сравнению с целенаправленным социокультурным влиянием среды бытия и социализации.

Ключевые слова: философия образования, саморазвитие, самореализация, самоактуализация, информационное общество, социализация, личность.

* * *

УДК 378.147:124.5

Калюжна Т. Г.,
 старший науковий співробітник відділу андрагогіки,
 Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
 НАПН України (Україна, Київ), tt-dd-kk@ukr.net

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Представлена характеристика аксіологічного підходу як методологічного концепту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Визначаються види домінуючих цінностей, які впливають на формування готовності майбутніх учителів до організації пізнавальної діяльності учнів. Розглянуто значення аксіологічного підходу у формуванні системи ціннісних орієнтацій особистості майбутнього вчителя, які визначають рівень готовності спеціаліста до реалізації життєвих і професійних планів.

Ключові слова: аксіологічний підхід, цінності, професійна підготовка, майбутній учитель.

У сучасних умовах аксіологічний підхід є одним з основних методологічних принципів професійної підготовки майбутніх педагогів. Звернення до філософської теорії цінностей у контексті педагогіки дозволяє розглядати зміст і структуру педагогічної освіти як сферу суб'єкт-об'єктних і міжсуб'єктних ставлень, де знання, викладач і студенти об'єднуються ціннісним ставленням до дійсності. Сьогодні цілеспрямований розвиток особистості, ефективне професійне становлення студентів неможливо здійснювати без визначення соціокультурних цінностей. На рівні окремої особистості аксіологічний підхід спрямовує педагогічний вплив на втілення на практиці оптимальних шляхів тріаляції її актуальних соціальних цінностей. Формулюючи гуманістичну парадигму професійно-педагогічної підготовки, сучасні дослідники тим самим надають обґрунтування новій методології педагогіки, що дає можливість виділити як систему цінностей освітнього процесу, так і саму освіту як загальнолюдську цінність. Сутність аксіологічного підходу до підготовки спеціаліста полягає в орієнтації професійної освіти на формування у студентів системи загальнолюдських і професійних цінностей, які визначають їхнє ставлення до світу, до своєї діяльності, до самого себе як людини і професіонала.